

»Pomen načrtov integritete z vidika družbene koristnosti«

mag. Jasna Fedran

doktorska študentka Fakultete za državne in evropske študije

1. Uvod oziroma teoretično izhodišče preučevane tematike

Čas, v katerem živimo, preveva gospodarska, socialna, moralna in etična kriza, ki nas kot gigantska pošast čedalje bolj drži in pretresa v primežu svojih krempljev. Gre za anomijo¹ oziroma 'stanje brez vrednot', v katerem se vsak dan bolj vidno odstira njeno negativno učinkovanje. O moralnem odločanju skoraj ni več ne duha ne sluha, etično vedenje in ravnanje se prepozna kot nagradno vprašanje za 'miljavžent' evrov, ki nam jih nihče ne more izplačati, saj omenjena denarna enota sploh ne obstaja, za vrednote in vrline pa se zdi, kot da so 'etrično' izpuhtele v dimenziji sodobnega časa. Skoraj ni več nobenih ovir in zavor – nekaterim ljudem in institucijam današnjega časa se pravzaprav skoraj vse, česar se podstopijo, skladno z/s (osebnim) prepričanjem in 'profesionalno' interpretacijo preprosto zdi prav(no), zakonito in legitimno, če ne že kar plemenito, (zaupanja) vredno, pošteno in (v javno) dobro – čeprav čedalje pogosteje vidimo, slišimo in zaznavamo, da temu dejansko ni tako (prej ravno nasprotno) – pri čemer je tudi integriteta vse bolj osamljena, 'zapostavljena' oziroma 'nebodijetrebna' družbena entiteta. V sled navedenega se nam pred očmi in v okolju, v katerem udeležujemo različne družbene vloge, vse pogosteje in bolj nazorno odstirajo negativne družbene posledice, kot npr. nezadovoljstvo, občutek neenakosti, nezaupanje, kultura strahu, dezorganizacija ter mnoge druge. Priča smo številnim družbenim deviacijam, odklonskostim od normalnega oziroma odmikom od dobrega (vedenja in ravnanja), tj. številnim in vse prepogostim neetičnim, nelegitimnim, protipravnim, nezakonitim in korupcijskim dejanjem oziroma tveganjem – pri čemer si, 'roko na srce' že dlje časa le zatiskamo oči in ušesa, ter tako še naprej pristajamo na družbeno 'apatičnost' in neodgovornost za nastalo situacijo – tudi v javnem sektorju. Še najbolj evidentno oziroma kot verjetno se zdi, da se ljudje (kot ena izmed najvišje intelektualnih oziroma umsko razvitih živih bitij na tem planetu) še zmeraj ne zavedamo (dovolj in v zadostnem številu), da smo ravno mi tisti odgovorni, od katerih pravzaprav zavisi kvaliteta našega (so)bivanja (tudi z drugimi živimi bitji), dobrega življenja ter vsakršen nadaljnji obstoj – tudi obstoj naših generacij. Zato se zdi vprašanje: »Ali nam res ne more priti do pameti dejstvo, da še ni bilo dobe, v kateri bi se bolj deklarativno poudarjala enakost, obenem pa še ni bilo večjih razlik med ljudmi«, na tem mestu povsem umestno (Žalec, 2009, str. 346).

¹Anomija je pojem, ki ga je v sociologijo vpeljal Durkheim. Gre za brezpravnost, obče nespoštovanje moralnih, pravnih in tradicionalnih norm in je znak 'bolne družbe'. Do tega pride zaradi moderne kulture kot sistema vrednot, v katerem je napredovanje po lestvici družbenih položajev zelo zaželeno, oziroma zastavljeno kot cilj. Več o tem v Krivec N. Teorija anomije. FVV, 2009, str. 16-17. Durkheim je stanje brez vrednot (anomijo) pojasnjeval z razkorakom med normami, kakor so zapisane v pravu na eni strani, ter normami, kakor bi morale biti zapisane, na drugi strani. Več o tem v Zupančič B. M. Tembatsu. Druga od suhih krav, 2011, poglavje III.

Za rešitev tako kompleksnega problema so potrebne zelene in hotene družbene spremembe – predvsem v smislu načina razmišljanja in zavesti ljudi, zlasti tistih na najvišjih oziroma vodilnih položajih, v nadaljevanju pa udeleževanje navedenega v praksi. Vendar nam pri vsem tem akutno primanjkuje časa. Prišli smo že skoraj tako zelo blizu skrajnemu robu pre(o)pada, da se padec človeštva v spiralni 'jarem pogube in zla' pravzaprav zdi le še vprašanje časa. Po mnenju stroke nas lahko odreši le še močan in hiter 'energijski vzgon'² zdravih in dobrih družbenih ukrepov, ki bodo izhajali in temeljili na konceptu vrednot, morale in etike, ki se bodo zrcalili v integriteti posameznika, organizacije ter širše družbene skupnosti in države. Potrebujemo 'opolnomočenje' kot osvoboditev izpod primeža številnih nepravilnosti, neetičnih, nezakonitih, nelegitimnih in korupcijskih dejanj oziroma tveganj ter s tem vzpostavitev antipoda navedenemu, tj. koncept integritete širom celega sveta – kot tudi doma. Republika Slovenija je s konceptom integritete pričela tako, da ga je 'prenesla' na Komisijo za preprečevanje korupcije (v nadaljevanju KPK), pri čemer je potrebno že na začetku pojasniti, da pri navedenem konceptu – tj. načrtu integritete (v nadaljevanju NI) ne gre za vzpodbuditev zgolj ene ravni omenjenega koncepta (npr. integritete organizacije) – saj se le-ta tako prenaša (tudi) na posameznike (integriteta posameznika), od koder prehaja na širšo družbeno skupnost (integriteta družbe), od tod pa učinkuje na višjo, tj. državno raven (integriteta države) in obratno.

2. Koncept integritete (posameznika, organizacije, družbe, države)

Integriteta izvira iz latinske besede 'integritas' in izraža popolnost, skladnost in celovitost osebnosti, trajno telesno in duševno naravnost ter intelektualni pogum posameznika, ki si prizadeva za dobro življenje in ravnanje v skladu z univerzalno etiko, ki temelji na človekovi naravi oziroma človeškosti (Kečanović, 2009, str. 1)³. Integriteta pomeni celovitost oziroma skladnost ter sodi med najpomembnejše človeške vrline. Oseba z visoko stopnjo integritete ravna tako kot govori, razmišlja in verjame oziroma je v sebi takšna, kot se kaže navzven (Habič et al., 2012, str. 5). Avbelj o integriteti pravi: »Trdim, da je integriteta minimum družbene odgovornosti. Brez integritete oseb(e) družbene odgovornosti ni«. Imenovani prav tako meni, da je integriteta predpostavka vsake dobro urejene družbe (*well-ordered society*), hkrati pa bi morala biti tudi njen cilj. Integriteta pomeni tudi celost, neokrnjenost v osebnostno-moralnem smislu, pri čemer lahko kot osebo pojmuje posameznika, institucijo, korporacijo, družbo ali državo (2012)⁴. »Integriteta pomeni tudi zdrav moralni značaj; značaj neokrnjenih vrlin, zlasti v odnosu do resnice in poštenja, pokončnost, poštenost in iskrenost in se povezuje z brezkompromisno privrženostjo kodeksu morale ali drugim vrednotam; z izjemno iskrenostjo, poštenostjo in neomadeževanostjo; z izogibanjem prevarantstvu, priložništvu, izumetničenosti ali vseh vrst plehkosti oziroma površinskosti« (2011)⁵. Za Strahovnika je integriteta izjemno pomemben del etične

²Več o energijskem vzgonu in delovanju iz presežka v Zupančič Boštjan M. Tembatsu. Druga od suhih krav. 2011, stran 238.

³Celoten članek z naslovom Esej o integriteti je dostopen na: http://www.integriteta.si/images/stories/pdf/esej_o_integriteti.pdf. Pridobljeno 19.12.2012.

⁴Več o tem v Avbelj Matej. Družbena odgovornost. 2012. Dostopno na: <http://www.iusinfo.si/DnevneVsebine/Kolumna.aspx?id=86279>. Pridobljeno 21.2.2013.

⁵Več o tem v Avbelj Matej. Kaj je integriteta? 2011. Dostopno na: <http://www.iusinfo.si/DnevneVsebine/Kolumna.aspx?id=62841>. Pridobljeno 21.2.2013.

infrastrukture, posebej za tiste posameznike in institucije, ki so zavezani javnemu interesu ter morajo ta interes tudi vseskozi dokazovati. Vrednote, ki si jih določena družba postavi kot pomembne, so po njegovem prepričanju na ta način bistvo etike javnih institucij in njihovega odgovornega delovanja, ki predpostavlja t. i. etični maksimum, kateremu morajo biti zavezane (2012, str. 136). Da »človek, ki čuti in se zaveda, kaj so vrednote, ne bo ravnal nevestno in nepošteno v nobeni situaciji, saj mu to preprečujeta vest in težnja po dobrem«, pa meni Švajger (2005, str. 115 -116). Bojan Žalec v članku *Etične in humane podlage demokracije* med drugim preučuje državljanske kreposti, potrebne za delovanje oziroma uspevanje sodobne liberalne pluralistične demokracije, pri čemer izpostavi tudi dialog (za katerega pravi, da je srce vsake prave skupnosti, vsake prave demokracije, vsake resnično svobodne družbe) in moralno delovanje, pri čemer slednjega opredeli kot odgovorno delovanje (moralni delovalec je tisti, ki ga upravičeno imamo za odgovornega) oziroma krepost, kamor prišteva zlasti stalnost in integriteto, ki sta '*conditio sine qua non*' (kot nujen pogoj) za vse druge kreposti (Žalec, 2008, str. 80-89). Skladno z zakonsko dikcijo pa je integriteta pričakovano delovanje in odgovornost posameznikov in organizacij pri preprečevanju in odpravljanju tveganj, da bi bila oblast, funkcija, pooblastilo ali druga pristojnost za odločanje uporabljena v nasprotju z zakonom, pravno dopustnimi cilji in etičnimi kodeksi (ZIntPK-UPB2)⁶.

Koncept integritete oziroma (osebnosti z integriteto) je izhodišče, na katerem je bil v letu 2008 izdelan predlog zakona o integriteti v javnem sektorju. S celostnim pristopom – integriteto posameznika in integriteto družbe tvori formalno podlago za višjo raven učinkovitosti pri preprečevanju, odkrivanju in obvladovanju korupcije ter drugih odklonskih pojavov v javnem sektorju in družbi v celoti. Celostni pristop terja, da mora uresničevanje strateških ciljev preprečevanja, odkrivanja in obvladovanja korupcije, če naj bo učinkovito, potekati v dobrem medsebojnem sodelovanju institucij politične države in civilne družbe, pri čemer ima glavno vlogo »aktivni državljani«, tj. državljanke in državljani z integriteto, ki svojo državo spoštujejo iz svobodnega prepričanja, da živijo v dobri državi, ne morda iz strahu pred njeno represijo. V tej državi aktivni državljani in oseba z integriteto presoja ravnanje oblasti pri sprejemanju in izvrševanju političnih, pravnih in drugih odločitev, ki so skupnega oziroma javnega pomena, avtonomno in se na znamenja zlorab oblasti, korupcije, organiziran kriminal in druge odklonske pojave odločno odziva z zahtevo po doslednem sankcioniranju tistih, ki takšne zlorabe izvršujejo in se na ta način okoriščajo (Kečanović, 2009, str. 2-3)⁷.

Organizacija z integriteto je tista organizacija, ki ima zaposlene z integriteto, obenem pa deluje skladno z etičnimi normami, zapisanimi v etičnih kodeksih organizacij in veljavnim pravom. Organizacija z integriteto uživa zaupanje okolja, saj je njeno delovanje transparentno in ves čas skladno s poslanstvom, ki odraža etiko in pravne norme družbe. S tem organizacija pridobi zvestobo zaposlenih, strank in spoštovanje okolja (KPK).⁸ Integriteta bi skladno z dikcijo KPK morala biti vrednota in bistvena lastnost delovanja javnega sektorja. Zaposleni v javnem sektorju morajo delovati v dobrobit vseh državljanov, torej v javnem interesu. Integriteta se mora odražati v vseh

⁶Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije (ZIntPK) Ur.l. RS, številka 45/10 z dne 4.6.2010 s spremembami in dopolnitvami oziroma ZIntPK-UPB2, 4. člen.

⁷Kečanović Bećir. Esej o integriteti. Dostopno na: http://www.integriteta.si/images/stories/pdf/esej_o_integriteti.pdf. Pridobljeno 19.12.2012.

⁸Glej <https://www.kpk-rs.si/sl/korupcija-integriteta-in-etika/integriteta-in-etika>. Pridobljeno 19.12.2012.

aktivnostih zaposlenih, procesih in organizacijskih pogojih, tako v notranjem kot zunanjem okolju teh institucij (KPK)⁹.

Darko Stare, vodja službe za nadzor in preiskave na KPK je mnenja, da z neodzivnostjo, izogibanjem ali celo zavračanjem uradnih dejanj in postopkov, ki jih vodijo organi lastne države, ter ne-uvajanjem odgovornosti za zakonsko nedopustna in moralno nesprejemljiva ravnanja le-ti rušijo ideje o poštenosti, pravičnosti in dolžnosti ter jih nadomeščajo s tistimi o dveh pravnih državah in privilegiranosti elit – da se nekaterim ne glede na to, kaj zagrešijo, ne more zgoditi nič. Meni, da smo država oziroma njeni organi v resnici ljudje – politiki, javni uslužbenci, uradne osebe, odgovorne osebe v gospodarstvu idr., zato je pomembno krepiti zavedanje in spoznanje, da je uspešnost politike, države in gospodarstva odvisna predvsem od tega, koliko zaupanja vrednih ljudi zaseda vodilne položaje. Njihova poštenost, sposobnost in odgovornost pa so po njegovem mišljenju garanti, ki opravičujejo zaupanje in zagotavljajo realnost pričakovanja, da se v primeru korupcijskih tveganj in neetičnih ravnanj odzivajo takoj, pogumno, predvsem pa resno, odločno in odgovorno (2012)¹⁰. Rok Praprotnik, namestnik predsednika KPK pa meni, da imamo v Sloveniji (predvsem) krizo odgovornosti (2012).¹¹

3. Načrti integritete (NI)

Zakonodajalčev cilj z NI je bil nadgraditi uveljavljeni model preprečevanja korupcije z zgodnjim prepoznavanjem korupcijskih tveganj in odpravljanjem njihovih vzrokov ter virov in ustvariti pogoje za visoko stopnjo odgovornosti ter pripravljenosti posameznika, institucije in družbe kot celote za obvladovanje in preprečevanje korupcije. Govorimo torej tako o odgovornosti kot tudi o pričakovanem ravnanju posameznika in institucij (Drnovšek, 2012)¹². Namen in cilj NI je krepitev integritete in transparentnosti, preprečevanje in odpravljanje korupcije, nasprotja interesov, protipravnih ali drugih neetičnih ravnanj. Usmerjen je v krepitev integritete in protikorupcijske kulture v javnem in zasebnem sektorju, kar vodi v krepitev pravne države ter povečuje zaupanje ljudi v njene institucije. V NI se ukvarjamo s tveganji, da ne bi bilo kasneje potrebno odpravljati posledic neobvladanih (in torej uresničenih) tveganj. NI je pomemben, ker se bomo posamezniki in institucije s svojo aktivno vlogo pri njegovi izdelavi, skozi razvoj in uporabo načrta naučili prepoznavati okoliščine, katerih spregled lahko privede do korupcijskih tveganj (KPK)¹³. NI je mehanizem za ugotavljanje stopnje integritete ter orodje za krepitev integritete posamezne organizacije (KPK)¹⁴. NI je bil vzpostavljen zato, da bi se institucije in njeni posamezniki dejansko usmerili v krepitev procesov odgovornega in etičnega vedenja ter ravnanja, zagotavljanje okolja za krepitev integritete, odpravljanje in onemogočanje nastanka okoliščin, ki lahko privedejo do korupcije, neetičnih ravnanj ter ogrožanja

⁹Glej <https://www.kpk-rs.si/sl/preventiva-in-nacrt-integritete/nacrti-integritete>. Pridobljeno 19.12.2012.

¹⁰KPK vestnik. Številka 12. Marec 2012. Dostopno na: <http://www.kpk-rs.si/sl/komisija/medisjko-sredisce/arhiv-kpk.vestnik>. Pridobljeno 20.12.2012.

¹¹KPK vestnik. Številka 18. September 2012. Dostopno na: <http://www.kpk-rs.si/sl/komisija/medisjko-sredisce/arhiv-kpk.vestnik>. Pridobljeno 20.12.2012.

¹²KPK vestnik. Številka 13. April 2012. Dostopno na: <http://www.kpk-rs.si/sl/komisija/medisjko-sredisce/arhiv-kpk.vestnik>. Pridobljeno 20.12.2012.

¹³Glej: <https://www.kpk-rs.si/sl/pogosta-vprasanja/integriteta>. Pridobljeno 19.12.2012.

¹⁴Glej: <https://www.kpk-rs.si/sl/korupcija-integriteta-in-etika/integriteta-in-etika>. Pridobljeno 19.12.2012.

transparentnosti in integritete (KPK)¹⁵. Namen NI je, da zaposleni v javnem sektorju čimbolj upravičijo svoje javno delovanje – tj. delovanje v javnem interesu. Bistvo izdelave NI je, da ga izdelajo zavezanci sami oziroma, da pri njegovem nastajanju sodelujejo, s čimer tako izražajo pripadnost, zvestobo in spoštovanje javnim vrednotam ter tako legitimirajo svoje delovanje, ki naj bi v prvi vrsti temeljilo na spoštovanju do zakonskih določb, etični zavezi, da javne naloge izvajajo sami in tako ne uporabljajo javnih sredstev za nekaj, kar je njihova zakonska naloga oziroma dolžnost. Javnim uslužbencem in funkcionarjem namreč javna sredstva niso zaupana oziroma dana v last, temveč zaupana v dobro upravljanje – predvsem in v prvi meri v takšno upravljanje, ki temelji na načelih učinkovitosti, gospodarnosti in smotrnosti upravljanja z javnimi sredstvi. Z njimi naj bi ravnali kot dober gospodarstvenik, ne pa da z nenamensko rabo zmanjšujejo njihovo vrednost (KPK)¹⁶.

Dobovšek in Škrbec v analizi *Korupcija, grožnja slovenski (pravni) državi* ugotavljata, da korupcija negativno vpliva na pravno državo, saj zaradi kršitev dolžnega ravnanja uradnih oseb zmanjšuje zaupanje ljudi v formalne institucije, povzroča negativne ekonomske učinke in uničuje življenjsko okolje. Prispevek med drugim razgrinja tudi mnenja in stališča drugih slovenskih avtorjev, ki prav tako opozarjajo, da je med največjimi sovražniki pravne države tudi korupcija kot negacija načela enakosti in sorazmernosti ter da korupcija ni samo varnostni problem, ampak ogroža samo bistvo delovanja pravne države in transparentnih tržnih mehanizmov. Podobno ugotavljajo mednarodne organizacije, saj tudi po njihovem mnenju korupcija ogroža načela pravne države, demokracijo in človekove pravice, poštenost in socialno pravičnost, ovira gospodarski razvoj ter ogroža delovanje tržnega gospodarstva. Hkrati opozarjajo, da so njihove države članice zaskrbljene zaradi resnosti težav in nevarnosti, ki jih prinaša korupcija za stabilnost in varnost družb zaradi spodkopavanja vrednot demokracije, etičnih načel in pravičnosti ter ogrožanja trajnostnega razvoja in vladavine prava (Dobovšek in Škrbec, 2012, str. 50).¹⁷ KPK je v *Oceni stanja za 2013* zapisala, da je ocena stanja korupcije v posamezni državi v veliki meri odraz (ne)delovanja institucij pravne države, integritete javnega sektorja, kakovosti vladanja ter konkurenčnosti poslovnega okolja, oziroma opisano z drugimi besedami pomeni široko razvejan imunski sistem demokratične družbe – socialne in pravne države¹⁸. Korupcije kot posledice (in ne vzroka) pa se po mnenju predsednika KPK v Sloveniji ne rešuje 's palico' ampak zgolj z učinkovitostjo in profesionalizmom, pri čemer opozarja, da sta lahko slednja brez etosa, moralnih vrednot in integritete nevarnejša kot apatija in pasivnost. Etike in integritete po njegovem mnenju namreč ni v zakonih, ampak je v glavah posameznikov (Klemenčič)¹⁹.

¹⁵Glej: <https://www.kpk-rs.si/sl/preventiva-in-nacrt-integritete/nacrti-integritete>. Pridobljeno 19.12.2012.

¹⁶Glej: https://www.kpk-rs.si/upload/datoteke/NAVODILA,%20POJASNILA,%20USMERITVE%20ZA%20N%C4%8CI_20_2_2012.pdf. Pridobljeno 19.12.2012.

¹⁷Celoten članek izhaja iz Revije za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana 63, 2012, str. 50-59. Glej: http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/KRIMINALISTIKA/RKK_1-2012.pdf. Pridobljeno 18.1.2013.

¹⁸Glej Ocena stanja 2013. Dostopno na: https://www.kpk-rs.si/upload/t_datoteke/Ocena_stanja_korupcije_v_RS.pdf. Pridobljeno 20.2.2013.

¹⁹Dostopno na: <http://www.sinteza.co/korupcija-in-morala>. Pridobljeno 18.1.2013.

4. Pomen NI z vidika družbene koristnosti

Današnja sodobna družba postaja čedalje bolj razvrednotena, nehomogena, prestrašena, zaskrbljena in dezorganizirana, družbene vezi so domala pretrgane, razmerja in odnosi pa vedno bolj napeti in težje obvladljivi. Zdi se, kot da smo nekje na poti svojega poslanstva izgubili kompas²⁰, občutek za skupni družbeni temelj oziroma družbeni kažipot, na katerem z veliko in podčrtano piše 'vrednote' – zato Musekova nedavna ugotovitev, da »Slovenija trenutno ni na dobri poti v stabilno družbo prihodnosti« (Kečanović V: Musek, 2012, stran 51), ali če se izrazimo po Avbljevo: »Svet pa je med tem ušel s tečajev«²¹, pravzaprav najbrž ne preseneča kaj dosti. Bećir Kečanović, pomočnik predsednika KPK v Republiki Sloveniji je pred nedavnim zapisal, da je v političnem in gospodarskem telesu večine sveta zdrav duh očitno podlegel napuhu, pohlepu, korupciji in kriminalu. Iz istih razlogov pa pravi, da so na bolniški postelji obležali še človečnost, sočutje, razum in življenjska modrost, ki sicer pri resnem upravljanju države ali katerekoli korporacije družno »tuhtajo«, kako ravnati, da lahko čim več ljudi živi človeka vredno, dobro, pravično, dostojno in srečno življenje (Kečanović)²².

Kaj vse je potrebno za dobro delovanje institucij, ki omogočajo vzpostavitev in ohranjanje pravičnega in poštenega sobivanja v skupnosti, so premišljevali že antični misleci in prvi politični filozofi. Aristotel je npr. v *Nikomahovi etiki* ugotovil, da je treba za to poleg naravnih danosti, značaja, vrednot, vzgoje in zakonov nenehno pozivati ljudi k vrlinam in jih spodbujati, da ravnajo iz plemenitih vzgibov. Vrine nam določajo smoter, pametnost pa nam omogoči izbiro sredstev za dosego tega smotra (Kečanović V: Kečanović, 2012, str. 177). Bojan Tičar, Rado Bohinc in Matjaž Nahtigal pa v prispevku *Percepcija rimske antične vrednote fides poštenosti in zvestobe dani besedi – v sodobnem slovenskem upravnem pravu* ugotavljajo pomen oziroma vrednost rimskih vrednot, pri čemer pojasnijo tudi razliko med vrednotami 'fides' in 'bona fides'. Slednja je npr. predstavljala dobro vero in poštenje pri sklepanju civilnih pravnih poslov in je tako mišljena kot civilnopravni institut rimskega (civilnega) prava – 'ius civile', med tem ko so bila 'ius publicum' – rimsko javno pravo tista pravna razmerja, ki so urejala položaj rimske pravne države. Fides je bila tako v tistih časih del temeljne in najbolj pomembne rimske vrednote, ki so jo imenovali 'constantia' ali stanovitnost, ki je takrat predstavljala najbolj značilni potezi zglednega človeka. Rimljani so se zavedali, da je mogoče le ob doslednem spoštovanju dane besede tudi v praksi uresničevati načelo pravičnosti. Zvestoba besedi je bila pri Rimljanih, kot pravi Cicero, najsvetejša stvar v življenju – tisti, ki je izgubil sloves zaupanja vrednega človeka, v tradicionalni rimski družbi ni imel več kaj iskati. Doletela ga je infamija – takšen človek je postal človek z zmanjšano častjo. To je bil manjvreden oziroma sramoten človek, imenovan 'infames'. Infamen človek ni mogel zastopati ali biti zastopan pred sodiščem, izgubil je aktivno in pasivno volilno pravico, ni mogel skleniti zakonske zveze z osebami, ki so pripadale

²⁰ Podobno razmišlja tudi H. Küng, ko pravi, da »bolj kot kdajkoli, preplavljeni z informacijami, v našem pogosto zmedenem času ne potrebujemo le golega informacijskega znanja, ampak orientacijsko znanje: jasne koordinate in ciljne točke«. Glej H. Küng, *Kaj verujem*. 2013, str. 8.

²¹ Več o tem v: Avbelj Matej. *Srhljiva hitrost sprememb*. 2011. Dostopno na: <http://www.iusinfo.si/DnevneVsebine/Kolumna.aspx?id=70709>. Pridobljeno 21.2.2013.

²² KPK vestnik. Številka 17. Avgust 2012. Dostopno na: <http://www.kpk-rs.si/sl/komisija/medisjko-sredisce/arhiv-kpk.vestnik>. Pridobljeno 20.12.2012.

višjim slojem itd. (Tičar in drugi, 2010, str. od 847-864)²³. Bojan Žalec v prispevku *Bolnost in demokratizacija slovenske družbe*, kjer raziskuje prvine demokracije, njene ključne vrednote in procese njihovega udejstvovanja ugotavlja, da je temeljno moralno vprašanje vsake družbe v vsakem konkretnem trenutku, kako zagotoviti, da se bo v družbi oblikovalo in bilo v njej učinkovito navzočih čim več oseb s personalističnim odnosom (drža človečnosti) in čim manj instrumentalizma (kjer so osebe zgolj sredstvo ali orodje za doseganje nekega cilja), med tem ko za Evropsko unijo pravi, da ji manjka modrosti, za Slovenijo pa meni, da mora povrniti zaupanje v politiko in državne ustanove. Članek zaključuje takole: »Če ne bomo spremenili ljudi, ne bomo spremenili ničesar. V Sloveniji je že skrajni čas, da se pri politični in moralni presoji začnejo upoštevati ne samo splošne fraze in besedičenje, ampak konkretna dejanja ter koherentnost oziroma doslednost zadržanj in ravnanj«. Meni, da potrebujemo spremembe v dejanskem ovrednotenju, ki pa so možne le na podlagi sprememb mišljenja in navad²⁴ (Žalec, 2011, str. 81-100). Matej Avbelj v članku *Slovenija in Evropska unija na poti iz krize?* ugotavlja, da čarobne formule za nenadno in hkrati trajno odpravo slovenske krize ni – da pa se ključ nahaja v ljudeh. »Močne institucije, napolnjene z elitami z integriteto, ki bodo gojile pristno liberalno miselnost, so namreč odvisne od ljudi. Če bodo posamezniki ponotranjili vrednote integritete, če jih bo k temu družba spodbujala kot sistem, si gre izboljšanja v najboljšem primeru obetati na srednji, morda pa šele na dolgi rok. Meritornost, integriteta, stabilnost posameznikov in institucij so evolucionistični koncepti, za katere je potreben čas, trdna volja in ustreznost, kot bi rekli nekateri, družbena 'klima'«²⁵ (Avbelj, 2011, str. 113). Hans Küng pa v knjigi *Svetovni etos* kot odgovor na spremembe v svetu in doma na bolje napotuje predvsem na preobrazbo zavesti. »Zgodovinske izkušnje nam kažejo, da se svet ne more spremeniti na bolje brez preobrazbe duha ljudi in duha javnega življenja. Možnosti preobrazbe so se že nakazale v novih pogledih na vojno in mir, gospodarstvo in ekologijo, kjer smo v zadnjih desetletjih doživeli bistvene spremembe. To preobrazbo moramo doseči tudi v etiki in pri vrednotah! Vsak posameznik ima dostojanstvo in pravice in je zato odgovoren za vse, kar dela ali opušča. Vse naše odločitve, vsa naša dejanja, tudi naše nedejavnosti in neuspehi, vse prinaša posledice« (Küng, 2008, str. 16).

Kakor v zgoraj navedenem razširjenem p(o)regledu in dojemanju (krize in) vrednot, tako je tudi pri NI potrebno razumeti, da pri njihovi izdelavi ne gre zgolj za vidik enoznačne, enosmerne, polarizirane oziroma izolirane predstavitve zgolj nekega orodja, mehanizma oziroma zasledovanja strategije v boju zoper korupcijo v javnem sektorju, temveč gre pri slednjih za mnogo širši družbeni vidik. Pri NI gre tako rekoč za širšo družbeno koristnost oziroma, 'preboj v razširjeno zavest'²⁶, ki se poleg vsega navedenega oziroma ugotovljenega, prepozna tudi kot sredstvo modre izbire naslednjih sodobnih smotrov: okrepitev imunskega sistema posameznika, institucij, širše družbene skupnosti in države; povrnitev zaupanja v organizacije oziroma institucije – zlasti v javni sektor; ponovna osmislitev in zavedanje pomena moralne,

²³Celoten prispevek dostopen na: <http://www.zrs.upr.si/media/uploads/files/ticar%5B1%5D.pdf>. Pridobljeno 20.1.2013.

²⁴Celoten članek izhaja iz revije Dignitas, 2011, številka 51-52, stran 77-104.

²⁵Celoten članek izhaja iz revije Dignitas, 2011, številka 51-52, stran 105-120.

²⁶Po mnenju Zupančiča je preboj v razširjeno zavest razrešitev antinomije oziroma protislovja. Več o tem v Zupančič Boštjan M. Tembatsu. Druga od suhih krav. 2011, poglavje III.

etične in vrednotne podstati za dobro življenje vseh ljudi; učvrstitev etične infrastrukture institucij javnega in zasebnega sektorja; pravočasna identifikacija oziroma prepoznavanje, preprečevanje in odpravljanje odklonskih pojavov, dejavnikov tveganja za nepravilnosti, neetična, protipravna in korupcijska dejanja v vseh organizacijah ter prenos omenjene vsebine (tudi preko medijev) širši družbeni skupnosti ter vzpostavitev učinkovitih kontrolnih mehanizmov za njihovo uspešno odpravo oziroma obvladovanje; krepitev in višanje stopnje integritete posameznikov, institucij, družbe in države; ozaveščanje ljudi o pomenu transparentnosti v boju zoper korupcijo doma in po svetu; približanje pomena zavedanja o skupni družbeni odgovornosti; prepoznavanje lastne vloge posameznika (zasebno, v organizaciji, družbi in državi) ter ponotranjenje postopka identifikacije in obvladovanja korupcijskih tveganj do te mere, da NI kot orodja za doseg omenjenega cilja ne bomo več potrebovali.²⁷

Razprava in ugotovitve

Če se danes za trenutek poglobimo v nastale družbene odnose in družbena razmerja, ne potrebujemo prav dosti, da ugotovimo, da so modifikacije, nastale od časa rimske države do danes več kot le nezavidljive. Osebnostno menim, da nam danes še kako zelo umanjka odgovornosti in ponotranjenja v prispevku omenjenih rimskih vrednot – tako tistih 'fides' kot 'bona fides' – pravzaprav se zdi, da v današnji sodobni družbi obstaja in prosperira čedalje več 'infamnih ljudi', ki so skoraj popolnoma imuni na kakršnokoli sankcijo – ne glede na to, kaj mislijo, govorijo ali storijo – bodisi gre za civilnopravna ali javnopravna razmerja, s tem da posledic, ki pri tem nastajajo, na tem mestu raje niti ne omenjamo. V prispevku je bilo ugotovljeno, da smo (zlasti) zaposleni v javnem sektorju v prvi vrsti v službi državljanov, s čimer smo upravičeneje izvajanja javnih nalog tudi dolžni (nenehno in sprotno) dokaz(ov)ati, kar z drugimi besedami pomeni, da javnost od nas pričakuje, da jih opravljamo skladno z ustavo, zakonito, legitimno, strokovno, nepristransko, etično in z zgledom. V kolikor navedeno besedilo podkrepimo še s statistiko, ki pravi, da je v javnem sektorju zaposlenih skoraj 237.000 oseb (od tega skoraj 160.000 v javni upravi)²⁸, oziroma 1.894²⁹ zavezancev za izdelavo NI, se zdi še toliko bolj 'self-evident' in nujno, da smo glede na visoko številčno zastopanost zaposleni v javnem sektorju tisti med prvimi (seveda poleg politikov), od katerih se poleg že navedenega pričakuje, da bomo tudi aktivni oziroma praktični delovalci in tvorni snovalci v boju zoper izboljšanje stanja današnje 'sodobne' družbe, s čimer je konkretno mišljeno, da bomo v boju zoper korupcijo in v odnosu do NI razmišljali in delovali čim bolj preventivno in (pro)aktivno, pri čemer pa se nam obenem logično zastavlja tudi vprašanje, ali ne bi bilo NI smiselno 'vpeljati' tudi v zasebnem sektorju oziroma okolju, podvrženem tržnim zakonitostim³⁰?

²⁷Dostopno na: https://www.kpk-rs.si/upload/datoteke/NAVODILA,%20POJASNILA,%20USMERITVE%20ZA%20N%C4%8CI_20_2_2012.pdf. Pridobljeno 19.12.2012.

²⁸Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4673. Pridobljeno 20.12.2012.

²⁹KPK vestnik. Številka 17. Avgust 2012. Dostopno na <http://www.kpk-rs.si/sl/komisija/medisjko-sredisce/arhiv-kpk.vestnik>. Pridobljeno 28.12.2012.

³⁰Dostopno na: http://www.fvv.uni-mb.si/DV2012/zbornik/policijska_dejavnost/SKRBEK_PRISTAVEC.pdf. Pridobljeno 20.12.2012.

NI z vidika širše družbene koristnosti prepoznavam kot enega izmed ključnih atributov za gradnjo skupnega dobrega in izhod iz nastale etične krize, katere del smo. Formula uspeha za oboje navedeno se po mojem osebnem prepričanju nahaja tudi v uresničevanju oziroma udeleženstvu deontološkega nauka, tj. nauka o dolžnostih oziroma o tem, kaj je potrebno in prav, da storimo – vendar ne zgolj v odnosu do ali zaradi zakona (ZIntPK) ali samega sebe, temveč tudi v odnosu do in zaradi drugih (tudi naših potomcev) – kajti, če želimo boljšo družbo (in javni sektor) oziroma izboljšanje stanja v nje(j)(m), se k temu zagotovo ni za nadejati, v kolikor bomo pri tem mislili zgolj na 'sprinterske' osebne koristi in zasebni interes nas samih, za tek na daljše proge oziroma dobrobit naših zanamcev pa nam pri tem ne bo mar.

Sodobni (slovenski) družbi je tako kot odgovor na 'tembatsu'³¹ (jap. poguba, kriza oziroma božja kazen) in v izogib 'reprogramiranju' obstoječega družbenega sistema (tj. katastrofi), potrebna preobrazba zavesti³², ponovni družbeni zagon oziroma duhovna streznitev, o čemer v istoimenski knjigi³³ zelo nazorno in precej poglobljeno razmišlja Boštjan M. Zupančič. Po njegovem mnenju je potrebno pozdraviti 'bolno družbo' oziroma okrepiti imunski sistem naše mlade države (kot tudi posameznikov in institucij) – pri čemer osebno NI prepoznavam kot enega izmed pomembnejših dejavnikov za doseg omenjenega cilja – tj. NI kot imunski sistem države ter branik pred moralno izgubo integritete družbe. Vendar – ali smo za omenjene spremembe oziroma predloge dejansko tudi dovolj zreli, ali pa bomo (v svojem napuhu, zavisti, tekmovalnosti, narcistični sprevrženosti³⁴ in finančni pogoltnosti) raje (po)čakali na 'reprogramiranje družbenega sistema', bo najbrž edinole realno pokazal čas. Kljub temu pa na tem mestu ne moremo mimo vprašanja, podobnega prejšnjemu, ki se glasi: »Ali resnično še nismo zadosti zreli, in/ali še res ne premoremo zadostne 'kritične mase', da bi se izognili 'tembatsu', ki se nam tako nezadržno približuje?« Pa toliko je zapisanega o tem, kako se vendarle da premostiti nastalo krizo – sicer ne takoj in s sto odstotnim učinkovanjem – pa vendarle, obstajajo številne dobre možnosti in koristni predlogi za boljši jutri. Nenazadnje – potrebujemo predvsem in zgolj soočenje z nastalo situacijo in t. i. 'reset' svoje (za)vesti iz primeža korupcije, elitizma, omrežij, nepotizma, klientalizma, neupravičenega bogatenja ipd. 'balasta', ki je zgolj materialno namesto duhovno bogastvo ter 'prenastavitev' (za)vesti na frekvenco vrednot, solidarnosti, strpnosti, poštenja, pravičnosti, zaupanja in zagotavljanja skupnega j. dobrega oziroma skupne človeške dobrobiti«. Menim, da je v Sloveniji napočil čas za (dobra) dejanja – kamor gre šteti tudi NI – za kar je potrebno čim prej preiti od misli k besedam in od ondod k dejanjem – kajti v nasprotnem primeru bomo soočeni z iskanjem (iz)(od)govorov na logično zastavljeno vprašanje, ki sledi: »Le kdo bo za vse to na koncu plačal, oziroma kdo bo za vse to tudi odgovarjal? Moralna odgovornost sedanjih odločitev namreč terja ranljivost prihodnjih generacij z nepopravljivimi posledicami³⁵. »V veliki meri bodo posledice sedanjosti najbrž prenesene na naše potomce – ali pa morebiti niti na slednje ne več«?

³¹ Več o 'tembatsu' glej: Zupančič M. Boštjan. Tembatsu. Druga od suhih krav. 2011.

³² Več o tem v H. Küng. Svetovni etos. 2008, str. 16.

³³ Glej opombo 24.

³⁴ Glej Zupančič Boštjan M. Tembatsu. Druga od suhih krav. 2011. Poglavje V.

³⁵ Glej Carol W. Lewis. In Pursuit of the Public Interest, stran 398. Dostopno na: http://scholar.google.si/scholar?hl=en&q=in+pursuit+of+the+public+interest+carol+w.+lewis&btnG=&as_sdt=1%2C5&as_sdtp=. Pridobljeno dne 20.12.2012.

Sklep

Pomen NI se ne nanaša zgolj na vidik krepitve integritete in proti-korupcijske kulture v javnem sektorju, temveč predstavlja kompleksno, večplastno, vsestransko, vzdržno, dobro, dinamično, preventivno, (pro)aktivno in sodobno družbeno anti-virusno zaščito, ki nas zmore odvrniti od nadaljnega lomljenja korpusa vrednot oziroma padca v 'jarem pogube in zla' ter v prihodnosti obvarovati pred razpadom imunskega sistema demokratične družbe ter socialne in pravne države. Pod ustrezno in učinkovito antivirno zaščito zoper viruse oziroma nemoralno odločanje, neetično vedenje, nezakonito, nelegitimno in korupcijsko ravnanje sta mišljeni zlasti družbena koristnost (in ne koristoljubje) in odgovornost za dejanja, ki so potrebna in nujna – zlasti in v prvi vrsti v javnem sektorju (kot tudi v politiki). Če naj torej vse ugotovljeno, kot izhaja iz tega prispevka, strnemo v eno samo misel, potem lahko za konec prispevka z gotovostjo sklenemo takole: »Uvedbo koncepta integritete je potrebno razumeti v luči 'delovanja iz presežka'³⁶, med tem ko je na NI potrebno gledati kot na enega izmed uspešnih izzivov sodobne družbe in moderne države – pomembnega v smislu preventivnega (in ne represivnega) delovanja zoper trdovratni virus, ki mu pravimo korupcija ter – relevantnega glede na (nezavidljivo ekonomsko, moralno in etično) situacijo, v kateri se nahaja ne samo Slovenija, temveč domala skoraj ves svet«.

Literatura

Monografije

- Habič et al. Nacionalni sistem integritete v Sloveniji. Trzin, 2012.
- Küng, H. Kaj verujem. Društvo 2000, Ljubljana, 2013.
- Küng, H. Svetovni etos. Društvo 2000, Ljubljana, 2008.
- Zupančič, M. B. Tembatsu. Druga od suhih krav. Samozaložba, 2011.

Diplomsko delo

- Krivec N. Teorija anomalije. FVV. 2009.

Članki v revijah

- Avbelj, M. Slovenija in Evropska unija na poti iz krize? Dignitas. 2011. Številka 51-52, str. 105-119.
- Švajger, F. Etika v javnem življenju in državni upravi. Dignitas. 2005. Številka 23/24, december 2004/januar 2005, str. 98-116.
- Žalec, B. Bolnost in demokratizacija slovenske družbe. Dignitas. 2011. Številka 51-52, str. 77-104.
- Žalec, B. Etične in humane podlage demokracije. Dignitas. 2008. Številka 37-38, str. 78-89.

³⁶Glej Zupančič Boštjan M. Tembatsu. Druga od suhih krav. 2011. Stran 38.

Članki v zbornikih oziroma znanstvenih in strokovnih publikacijah

- Kečanović, B. Na integriteti utemeljen odnos do skupnih vrednot. V: Bećir Kečanović (ur.). Javna etika in integriteta: Odgovornost za skupne vrednote. Komisija za preprečevanje korupcije, Ljubljana 2012, str. 155-185.
- Musek, J. Vrednote, družba prihodnosti in Slovenija. V: Bećir Kečanović (ur.). Javna etika in integriteta: Odgovornost za skupne vrednote. Komisija za preprečevanje korupcije, Ljubljana 2012, str. 155-185.
- Strahovnik, V. Spoznavne vrline, integriteta in etika javne uprave. V: Bećir Kečanović (ur.). Javna etika in integriteta: Odgovornost za skupne vrednote. Komisija za preprečevanje korupcije, Ljubljana 2012, str. 155-185.
- Žalec, B. Gorečnost naših dni: Na poti k svetovni kulturi in civiliziranosti. V: Žalec, Bojan (ur.). Srd in čas, Študentska založba, Claritas; 57, Ljubljana, 2009.

Internetni viri

- Avbelj, M. Kaj je integriteta? 2011. URL=<http://www.iusinfo.si/DnevneVsebine/Kolumna.aspx?id=62841>«. 21.1.2011.
- Avbelj, M. Družbena odgovornost. 2012. URL=<http://www.iusinfo.si/DnevneVsebine/Kolumna.aspx?id=86279>«. 31.8.2012.
- Avbelj, M. Srhljiva hitrost sprememb«. 2011. URL=<http://www.iusinfo.si/DnevneVsebine/Kolumna.aspx?id=70709>«. 5.8.2011.
- Dobovšek, B., Škrbec, J. Korupcija, grožnja slovenski (pravni) državi. V: Meško Gorazd (ur.). Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana, 2012. Letnik 63, št. 1, 1–81, januar – marec.
- Drnovšek, N. KPK vestnik. Številka 13. April 2012. URL=<http://www.kpk-rs.si/sl/komisija/medisjko-sredisce/arhiv-kpk.vestnik>«.
- Kečanović, B. Esej o integriteti. 2009. URL=http://www.integriteta.si/images/stories/pdf/esej_o_integriteti.pdf«. Pridobljeno dne 21.12.2012.
- Kečanović, B. Če je duh zdrav, mu bo telo sledilo. KPK vestnik. Številka 17. Avgust 2012. URL=www.kpk-rs.si/sl/komisija/medisjko-sredisce/arhiv-kpk.vestnik«. Pridobljeno 20.12.2012.
- Klemenčič, G. Korupcija in morala. URL=<http://www.sinteza.co/korupcija-in-morala>«. Pridobljeno 18.1.2013.
- Komisija za preprečevanje korupcije. Integriteta in etika. URL=<https://www.kpk-rs.si/sl/korupcija-integriteta-in-etika/integriteta-in-etika>«. Pridobljeno 19.12.2012.
- Komisija za preprečevanje korupcije. Načrt integritete. URL=https://www.kpk-rs.si/upload/datoteke/NAVODILA,%20POJASNILA,%20USMERITVE%20ZA%20N%C4%8CI_20_2_2012.pdf«. Pridobljeno 19.12.2012.
- Komisija za preprečevanje korupcije. Integriteta. URL=<https://www.kpk-rs.si/sl/pogosta-vprasanja/integriteta>«. Pridobljeno 19.12.2012.
- Komisija za preprečevanje korupcije. Načrti integritete. URL=<https://www.kpk-rs.si/sl/preventiva-in-nacrt-integritete/nacrti-integritete>«. Pridobljeno 19.12.2012.

- Komisija za preprečevanje korupcije. Ocena stanja 2013. URL=«https://www.kpk-rs.si/upload/t_datoteke/Ocena_stanja_korupcije_v_RS.pdf«. Pridobljeno 20.2.2013.
- Lewis, W. C. In Pursuit of Public Interest. 2006. URL=«http://scholar.google.si/scholar?hl=en&q=in+pursuit+of+the+public+interest+carol+w.+lewis&btnG=&as_sdt=1%2C5&as_sdt=1«. Pridobljeno 20.12.2012.
- Praprotnik, R. Napake po nižani ceni. KPK vestnik. Številka 18. September 2012. URL=«www.kpk-rs.si/sl/komisija/medisjko-sredisce/arhiv-kpk.vestnik«. Pridobljeno 20.12.2012.
- Stare, D. Prevzemanje in uveljavljanje odgovornosti – kaj je že to? KPK vestnik. Številka 12. Marec 2012. URL=«www.kpk-rs.si/sl/komisija/medisjko-sredisce/arhiv-kpk.vestnik«. Pridobljeno 20.12.2012.
- Statistični urad Republike Slovenije. Javni sektor in javna država. URL=«http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4673«. Pridobljeno 20.12.2012.
- Škrbec, J., Pristavec, S. Načrt integritete oziroma upravljanje s tveganji v javnem in zasebnem sektorju. URL=«http://www.fvv.uni-mb.si/DV2012/zbornik/policijska_dejavnost/SKRBEK_PRISTAVEC.pdf«. Pridobljeno 21.12.2012.
- Tičar et al. Recepcija antične rimske vrednote fides – poštenosti in zvestobe dani besedi – v sodobnem slovenskem upravnem pravu. 2009. URL=«<http://www.zrs.upr.si/media/uploads/files/ticar%5B1%5D.pdf>«. Pridobljeno 20.1.2013.

Zakon

- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o integriteti in preprečevanju korupcije (ZIntPK- UPB2) Ur.l. RS, številka 69/11.